

Meanderende grenzen van Stuart Ian Frost

tekst Inez van der Spek, foto's Hans Dijkstra, Stuart Ian Frost en IJsselbiënnale

Met de fotograaf van *Nieuwe Veluwe* struin ik door de uiterwaarden van de IJssel. De schoorsteen van de oude steenfabriek is een behulpzaam landmark: daarachter moet het werk van Stuart Ian Frost te vinden zijn. *Meandering Boundaries* is een van de achttien kunstwerken van de IJsselbiënnale 2025 met als thema Grenzen. Of beter gezegd: het *wordt* een van de kunstwerken.

Voor de vierde keer vormt het stroomgebied van de IJssel het decor voor de grote thematische buitententoonstelling met werken van kunstenaars uit binnen- en buitenland. Ze zoomen in op de verhouding tussen mens en landschap met installaties, poëtische sculpturen, performances en ingrepen in het landschap. De IJsselvallei is voor hen werk- en onderzoeksgebied, atelier, muze en podium tegelijk. Behalve drie fietsroutes van circa 25 kilometer, die starten in Brummen, Deventer en Zwolle, is er een wandelroute van 12 kilometer, die bezoekers door natuurontwikkelingsgebied Duursche Waarden voert. Voor deze locatie tussen Olst en Wijhe heeft de organisatie de Britse kunstenaar Stuart Ian Frost uitgenodigd om een werk te maken. Frost woont al zijn halve leven in Noorwegen. Hij is getrouwd met de Noorse kunstenaar Gunhild Lien, met wie hij geregeld samenwerkt in projecten. Ook nu is ze erbij. Ze logeren in een bed and breakfast naast een ooievaarsnest en de klepperende vogels betekenen voor hen een ongekend plezier.

Bouwstenen

De Duursche Waarden liggen bij het buurtschap Fortmond in een bocht van de rivier. Hier stond van 1889 tot 1976 een steenfabriek die van klei werd voorzien met een smalspoorlijntje vanuit de Duursche Waarden. De steenovens en de gerestaureerde schoorsteen zijn nu rijksmonument. We lopen langs de begroeide ovens van de voormalige fabriek en stuiten op een rij open

metalen bakken met boomstammetjes, die door lokale houtverwerkers in stukken zijn gezaagd. In het midden van elk houtblok is een gat geboord. Dit zijn de bouwstenen voor Meandering Boundaries, ofwel kronkelende grenzen. Het wordt een installatie met de vorm van een gekronkelde muur, geïnspireerd op de historische aanwezigheid van de steenfabriek en het organisch meanderen van de rivier. De golvende structuur wordt 240 centimeter hoog en bootst de rondingen van de rivier na. Om het gekronkelde effect erin te krijgen had Stuart bepaalde maten bedacht voor de stammetjes. Maar het gebrachte materiaal wijkt af van zijn plan. De kunstenaar blijft er monter onder: 'We moeten het maar aanpassen, sommige stukken afzagen of bijschaven. Het geeft me wel hoofdbrekens, hoor, maar het is beter om ermee samen te werken, dan om er tegenin te werken.' Gunhild vult aan: 'Perfectie bestaat niet.'

Maquette Meandering Boundaries.

Drie vrijwilligers zijn bezig de stammetjes op grootte te ordenen en te stapelen. Het hout ruikt heerlijk. Dennenhout, denkt een van hen. Later zullen ze op metalen staven worden geschoven. Stuart wijst lachend naar de roedes die al in de grond staan: 'Die waren gebogen aan het uiteinde, ik heb ze moeten bijknippen.' Kunstenaarschap vraagt niet alleen verbeeldingskracht, maar ook improvisatietalent.

Grenzen

Het uitgangspunt van de IJsselbiënnale is de impact van klimaatverandering op ons landschap. Iedere editie krijgt een eigen toespitsing; in 2025 is het thema Grenzen. Het is een thema vol tegenstrijdigheden waarin de actuele crises in de wereld samenkomen. Zoals de organisatie van de IJsselbiënnale in treffende bewoordingen toelicht: 'Grenzen markeren, verdelen én verbinden; of ze nu natuurlijk, bestuurlijk, fysiek, landschapelijk, sociaal of mentaal zijn. Op het ene moment lijken ze te verdwijnen, door sociale media of vrij economisch verkeer. Op andere vlakken worden grenzen, grondgebieden en soevereiniteit nog dagelijks bevochten, waardoor mensen op de vlucht moeten terwijl grenzen steeds verder dichtgaan. Zelf

Vrijwilligers ordenen en stapelen de stammetjes op grootte voor Meandering Boundaries.

< Stuart Ian Frost (r) en Gunhild Lien (l) bouwen de installatie Meandering Boundaries, geïnspireerd op de historische aanwezigheid van de steenfabriek en het organisch meanderen van de rivier.

hebben we ook nog onze eigen grenzen die ons kunnen beperken of die wij verleggen. We lijken grenzen nodig te hebben om als samenleving te kunnen functioneren én ze zitten ons in de weg.’ De klimaatcrisis confronteert ons met grenzen aan de groei en aan de ruimte. ‘Ongebreidelde groei heeft ons tal van grenzen laten overschrijden. Onze omgeving zoals we die kennen staat daarmee op het spel. De kunstmatige grens die we sinds jaar en dag hebben opgeworpen tussen onszelf en de natuur, speelt daarin een sleutelrol.’ Meandering Boundaries geeft op een plastische manier vorm aan de dubbelzinnigheid van grenzen. Het golvende kunstwerk is zowel een fysieke als een symbolische belichaming van de kunstmatigheid ervan. De muur is in feite een omheining rond een onzichtbare binnenruimte, een gesloten bouwwerk dat de omgeving buitenhoudt. ‘Keep out!’ Tegelijkertijd wekt het ontwerp je nieuwsgierigheid op naar wat er achter de waargenomen barrière ligt, die onbekende wereld daarbinnen, en stimuleert het je om na te denken over de implicaties van scheidslijnen in ons leven.

Geest van de plaats

Frost heeft omgevingsprojecten uitgevoerd in de meest uiteenlopende landschappen en klimaten, van Scandinavië, Groot-Brittannië en Portugal tot West-Australië, Peru en de Verenigde Staten. Vorig jaar hebben hij en Gunhild Lien in Oostenrijk het werk Enshrined gebouwd, ook een gesloten vorm gemaakt van boomstammetjes. In de artistieke praktijk van Frost draait het om de verkenning van de natuurlijke wereld en het begrip ‘plaats’. Zijn werken zijn voorbeelden van wat site-specific art wordt genoemd, kunstwerken die verbonden zijn met een bepaalde plek. Hij onderzoekt de onderscheidende kenmerken van een locatie, de geschiedenis, de topografie, architectuur en cultuur, van de plek en in het bijzonder de natuurlijke materialen die er voorkomen en gebruikt worden. Zo werkte hij met boomchors, varens, ijs, papyrus en pelikaanveren, met ganzenveren, kurk en berenklauw. En allerlei bomen.

DoubleGees, 2018, Albany West-Australië

Hij gaat te werk als een soort archeoloog, vertelt hij, bijna als iemand die ‘ruïnes doorzoekt, speurend naar alles, letterlijk alles wat van belang zou kunnen zijn’. Hij verdiept zich in de eigenheid van het landschap dat hij tegenkomt en de mythen en geschiedenissen die erin resoneren. Het gaat hem erom de materialiteit van een omgeving zo goed mogelijk te leren kennen en vandaaruit als kunstenaar aan de slag te gaan. Zijn partner heeft er een mooie term voor. ‘Je moet denken aan de genius loci van de Romeinen’, zegt ze, ‘de geest van een plaats, de eigen sfeer.’ Dat betekent dat elk project begint met diep respect voor het bijzondere karakter van de natuurlijke materialen die hij tegenkomt. Tegelijkertijd bewerkt Frost die vergaand. Hij is nadrukkelijk een kunstenaar, geen boswachter of ecooloog. Hij kerft bijvoorbeeld schitterende figuren en patronen in dode bomen. Eigenlijk is die transformatie een proces van vervreemding, legt hij uit, dat ervoor zorgt dat onze waarneming van de natuurlijke omgeving juist scherper wordt. ‘Wat je op het eerste gezicht denkt tegen te komen, blijkt bij nader onderzoek iets anders te zijn.’

Houten bouwstenen

Hoe zit het hier dan eigenlijk met Stuart Frosts keuze voor hout als materiaal voor zijn kunstwerk? Eerlijk gezegd vraag ik het me pas later af. Ter plekke was ik vooral gefascineerd door de vorm die de installatie gaat krijgen, de echo van de meanderende rivier in het werk. Zou je zo dicht bij de oude steenfabriek niet eerder verwachten dat hij met stenen aan de slag gaat? Ik hoorde dat het werk voor hem ook associaties heeft met de stenen muurtjes in Somerset, het landschap van de eerste helft van zijn leven (Frost is in 1960 geboren in Bath). Muurtjes

langs de weg die bestaan uit opgestapelde stenen zonder cement of een ander bindmiddel. Maar goed, houten bouwstenen dus. Wanneer ik doe wat Stuarts leidraad is, namelijk je echt verdiepen in een locatie, wordt het gebruik van hout als grondstof me duidelijker. Duursche Waarden/Fortmond is een bijzonder Natura 2000-gebied, omdat er twee soorten rivierbossen groeien die relatief weinig voorkomen: zachthout- en hardhout-oobos. Een oobos is een op een natuurlijke manier ontstaan bos langs een rivier. Dit natuurgebied is dan ook aangewezen als een van de zestig bosreservaten van Nederland. Deze kennis doet me ernstig twijfelen of het dan wel dennenhout is dat is aangevoerd voor de installatie van Frost. In zachthout-oobos zijn vooral wilgenbos en moerasplanten te vinden, en in hardhoutoobos,

Enshrined, 2024, Ramsau am Dachstein, Oostenrijk.

dat hoger ligt en minder overstroomt, komen eik, iep en es het meeste voor. Bij het ontwikkelbeleid voor het gebied hoort dat exotische bomen worden weggehaald. Zijn dat soms die slanke stammetjes in de metalen boxen? Wat zou dat kunnen betekenen voor de reflectie over grenzen? In ieder geval trekt de meanderende IJssel zich niet veel aan van grenzen en vindt de rivier zijn weg dwars door Gelderland en Overijssel heen. Net als de IJsselbiënnale zelf.

t/m 14 september
IJsselbiënnale – thema Grenzen
Drie fietsroutes en een wandelroute langs achttien kunstwerken, en een Nevengeulprogramma
<https://ijsselbiennale.nl>

The Reapers van Ivan Morison tijdens de IJsselbiënnale. Zijn sculpturen zijn geïnspireerd op de manier waarop boeren vroeger hooi opstaken. De hooiruiters hebben ieder een eigen karakter en veranderen langzaam door weersinvloeden. Daarmee markeren ze veranderingen in tijd.